

O'RTA OSIYODA ILMIY MEROS VA MINTAQAVIY BARQARORLIK: O'ZBEKISTONNING ROLI

Choriyev Nuriddin Xushboqovich

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali "Ijtimoiy-gumanitar fanlar" kafedrasida assistenti

Annotatsiya: Maqolada O'rta Osiyo mintaqasida qadimiy ilmiy meros va tibbiyotning rivojlanishi, shuningdek mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi O'zbekistonning roli batafsil tahlil qilinadi. Qadimiy ilmiy asarlar, buyuk olimlar merosi va zamonaviy strategiyalar orqali mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashning ahamiyati ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: O'rta Osiyo, ilmiy meros, qadimiy tibbiyot, xavfsizlik, O'zbekiston, barqarorlik, strategiya, diplomatiya

Annotation: The article provides a detailed analysis of the development of ancient scientific heritage and medicine in the Central Asian region, as well as Uzbekistan's role in ensuring regional security. The significance of maintaining regional stability through ancient scientific works, the legacy of prominent scholars, and contemporary strategies is highlighted.

Keywords: Central Asia, scientific heritage, ancient medicine, security, Uzbekistan, stability, strategy, diplomacy

Аннотация: В статье проводится детальный анализ развития древнего научного наследия и медицины в регионе Центральной Азии, а также роли Узбекистана в обеспечении региональной безопасности. Подчеркивается важность поддержания региональной стабильности через древние научные труды, наследие выдающихся ученых и современные стратегические подходы.

Ключевые слова: Центральная Азия, научное наследие, древняя медицина, безопасность, Узбекистан, стабильность, стратегия, дипломатия

O'rta Osiyo qadimdan ilm-fan va tibbiyotning rivojlangan markazlaridan biri bo'lgan. Bu hududda ilk shaharlar, ilm maskanlari, madrasalar va akademiyalar shakllangan. Shu davrda tabiatni, inson organizmini va tibbiyotni o'rganishga oid qarashlar paydo bo'lgan. Avesto, Behustun qoya yozuvlari, Hind, Xitoy, Yunon-Rim manbalari, shuningdek Sharqning buyuk allomalari asarlari qadimiy ilmiy qarashlarni yoritadi[1][2]. O'zbekistonning geografik joylashuvi mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashda strategik ahamiyatga ega. Mamlakat mintaqaviy barqarorlik va qo'shnichilikni rivojlantirishda yetakchi rol o'ynaydi[6][7]. Shu nuqtai nazardan, ilmiy meros va xavfsizlik masalalari bir-biri bilan uzviy bog'liq. O'rta Osiyo ilm-fani va tibbiyoti qadim zamonlarda yuqori rivojlangan. U erda tibbiyot nafaqat bemorlarni davolash, balki ruhiy holat, gigiyena va profilaktikaga ham katta ahamiyat bergan.

“Avesto” kitobida (xususan “Vendidat” bo'limida) jismoniy va ruhiy sog'liqni saqlash, gigiyena, profilaktika, toza ovqatlanish va toza ichimlik suvi iste'moli masalalari ko'rilgan[1]. Shu bilan birga, kitobda miya va ruhiy faoliyat, hayot markazi, ko'rish va eshitish markazlari kabi tushunchalar ilgari surilgan. Bu ma'lumotlar Gippokrat davridan 150 yil oldin shakllangan ilmiy qarashlarni aks ettiradi.

Abu Ali Ibn Sino (Avicenna): “Tib qonunlari” asari bilan O'rta Osiyoda tibbiyotning sistematik rivojlanishiga asos soldi. Asarda anatomiya, diagnostika, jarrohlik, fiziologiya va dorishunoslik batafsil bayon etilgan[2]. Abu Rayhon Beruniy: “Kitob as-Saydana fit-tib” asari orqali 1000 dan ortiq dorivor moddalar, ularni yig'ish va ishlatish usullari bayon qilingan[3]. Abu Nasr Farobiy: Ruhiy va jismoniy holatning tashqi muhit bilan bog'liqligini tadqiq etib, inson va atrof-muhit o'rtasidagi munosabatlarni ilmiy asosda tahlil qilgan[5].

Bu ilmiy meros O'zbekiston va butun Markaziy Osiyo mintaqasining tibbiy va ilmiy rivojlanishida asosiy omil bo'lgan. Shu bilan birga, u mintaq tarixidagi ilmiy tafakkur va intellektual an'anani rivojlantirishga xizmat qilgan Markaziy Osiyo geosiyosiy jihatdan strategik hudud hisoblanadi. O'zbekiston mintaqaviy

xavfsizlikni ta'minlashda bir nechta yo'nalishda faol: Chegaraviy va suv resurslarini boshqarish: Tojikiston va Qirg'iziston bilan chegaraviy kelishuvlar, Farg'ona vodiysidagi anklav masalalari muvaffaqiyatli hal etilgan[6]. Mintaqaviy hamkorlik: Shanxay Hamkorlik Tashkiloti orqali terrorizm, ekstremizm va narkotik savdosiga qarshi hamkorlik yo'lga qo'yilgan[7]. Iqtisodiy integratsiya: Erkin savdo zonalar va xalqaro transport yo'laklariga qo'shilish orqali Markaziy Osiyo xalqaro savdo tizimiga integratsiya qilinmoqda[6]. Uzoq muddatli strategiya: "O'zbekiston - 2030" strategiyasi mamlakatni barqaror rivojlanish va xavfsizlikni ta'minlashga yo'naltiradi[7]. O'zbekistonning tashabbuslari nafaqat mamlakat ichki barqarorligini, balki butun mintaqada barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Mintaqada xavfsizlikni ta'minlashda bir qator omillar muhim ahamiyatga ega: Geosiyosiy raqobat: Xitoy, Rossiya va AQSh kabi yirik davlatlarning mintaqaga e'tibori. Ekologik xavfsizlik: Sirdaryo va Amudaryo kabi daryolarni boshqarish. Mintaqaviy hamkorlik: Diplomatik, iqtisodiy va harbiy hamkorlik. Madaniy va etnik xilma-xillik: Millatlararo totuvlikni ta'minlash. O'zbekiston ushbu omillarni boshqarish orqali mintaqaviy barqarorlik va xavfsizlikni mustahkamlashga intilmoqda.

O'rta Osiyo mintaqasida ilmiy meros va xavfsizlik masalalari uzviy bog'liq. O'zbekiston nafaqat ilmiy merosni saqlab qolgan, balki mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashda strategik rol o'ynaydi. Shu sababli, O'zbekistonning tashqi siyosatidagi asosiy tamoyillari – "ahil qo'shnichilik" va "mintaqaviy xavfsizlik" – mintaqada tinchlik va barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Avesto. O'zbekcha tarjima (Asqar Mahkam tarj.) – T.: 2001.
2. Kh.E. Rustamova, N.K. Stojarova, Sh.A. Abdurashidova, Q.Ch. Nurmamatova. *History of Medicine*. "O'zkitobsavdo" Publishing House, 2020.
3. Z.F. Mavlyanova, Y.A. Kamalova. *Life and Work of Ibn Sina, Scientific Heritage*. "Samarkand" Publishing House, 2022.

4.A.A. Kodirov. *Medicine of Uzbekistan "Abu Ali ibn Sino"*. Medical Publishing House, 2004.

5.Abu Nasr Farobiy. *City of Virtuous People*. "Abdulla Kodiriy Named Folk Heritage" Publishing House, 1993.

6."O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi", 07.02.2017 yil.

7."O'zbekiston — 2030" strategiyasi, PF-158-son farmon, 11.09.2023 yil.